

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК ПРИЙНЯТИХ СКОРОЧЕНЬ	7
ВСТУП	11
РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ТА ЇЇ НАРОДНОГОСПОДАРСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ	13
1.1. Історія розвитку стандартизації.....	13
1.2. Роль стандартизації в практичній діяльності на сучасному етапі.....	23
1.3. Проблеми та перспективи розвитку стандартизації сільськогосподарської і харчової продукції та виробництва.....	25
РОЗДІЛ 2. СТАНДАРТИЗАЦІЯ В УКРАЇНІ	28
2.1. Формування системи стандартизації в Україні.....	28
2.2. Національна система стандартизації на сучасному етапі.....	29
2.2.1. Законодавча та нормативно-правова база національної стандартизації.....	29
2.2.2. Основні поняття, об'єкти та мета стандартизації, принципи державної політики у цій сфері.....	32
2.2.3. Організаційна структура національної стандартизації та повноваження органів.....	34
2.2.4. Рівні стандартизації, види та категорії нормативних документів.....	42
2.2.5. Обов'язкові та рекомендовані вимоги в стандартах.....	49
2.2.6. Добровільність та обов'язковість дотримання вимог стандартів.....	51
2.2.7. Право власності, видання та розповсюдження стандартів.....	52
2.2.8. Порядок застосування (використання) стандартів.....	53
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ	55
3.1. Система методів стандартизації промислової, сільськогосподарської та харчової продукції.....	55
3.2. Передумови виникнення методу стандартизації – уніфікація.....	55
3.3. Метод комплексної стандартизації.....	63
3.4. Метод випереджаючої стандартизації.....	72
РОЗДІЛ 4. ПОРЯДОК ПЛАНУВАННЯ ТА РОЗРОБЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ	76
4.1. Планування робіт із національної стандартизації.....	76
4.2. Основні засади та пріоритетні напрямки розроблення національних НД.....	81
4.3. Розроблення технічного завдання та нормативних документів.....	85
4.4. Проведення інших робіт із стандартизації.....	91
4.5. Перевірка, перегляд, скасування та відновлення дії національних НД.....	97
4.6. Коротка характеристика деяких систем загально-технічних НД.....	101
4.7. Стандарти на штрихове кодування.....	102
4.8. Інформаційне забезпечення НД і видавнича діяльність.....	105
4.9. Джерела фінансування робіт із стандартизації.....	110

РОЗДІЛ 7. ПОРЯДОК РОЗРОБЛЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ НД, ГАРМОНІЗОВАНИХ ІЗ МІЖНАРОДНИМИ ТА РЕГІОНАЛЬНИМИ	171
7.1. Розроблення гармонізованих НД	171
7.2. Вимоги до оформлення гармонізованих НД	176
7.3. Позначення гармонізованих НД	179
7.4. Порядок затвердження і впровадження гармонізованих НД	181
РОЗДІЛ 8. ПОРЯДОК РОЗРОБЛЕННЯ ТА ПОСТАВЛЕННЯ НА ВИРОБНИЦТВО НОВІТНІХ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ І ПРОДУКЦІЇ ВИРОБНИЧО-ТЕХНІЧНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ	182
8.1. Розроблення новітніх харчових продуктів	183
8.2. Розроблення і поставлення на виробництво продукції виробничо-технічного призначення	187
РОЗДІЛ 9. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ Й ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ТА БЕЗПЕЧНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТА ХАРЧОВОЇ ПРОДУКЦІЇ	193
9.1. Аналіз законодавчих актів щодо безпечності продукції	193
9.2. Аналіз нормативно-правових актів щодо безпечності продукції	202
РОЗДІЛ 10. ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ І НАГЛЯД ЗА ЯКІСТЮ ТА БЕЗПЕЧНІСТЮ ПРОДУКЦІЇ	207
10.1. Державний контроль за безпечністю харчових продуктів	207
10.1.1. Органи державного контролю за безпечністю харчових продуктів та їх повноваження	207
10.1.2. Планування державного контролю	210
10.1.3. Порядок здійснення державного контролю	211
10.1.4. Державний контроль у сфері захисту прав споживачів і метрологічний нагляд	217
10.1.5. Контроль безпечності імпортованих харчових продуктів.	219
10.1.6. Відповідальність та права оператора ринку	222
10.2. Державний ринковий нагляд і контроль за безпечністю нехарчової продукції	223
10.2.1. Державний ринковий нагляд	224
10.2.2. Державний контроль нехарчової продукції	232
10.2.3. Відповідальність за порушення вимог законодавства	235
10.3. Ринковий нагляд в Європейському Союзі.	235
РОЗДІЛ 11. ВИЗНАЧЕННЯ ТРУДОМІСТКОСТІ ТА РОЗРАХУНОК ВАРТОСТІ РОБІТ ІЗ СТАНДАРТИЗАЦІЇ	239
11.1. Базові нормативи трудомісності робіт із стандартизації та поправні коефіцієнти	239
11.2. Визначення трудомісності робіт	244
11.3. Визначення трудомісності додаткових робіт	245
11.4. Визначення загальної трудомісності робіт	246
11.5. Розрахунок вартості робіт	247

РОЗДІЛ 12. РОЛЬ СТАНДАРТИЗАЦІЇ У МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ	249
12.1. Значення стандартизації у міжнародній торгівлі	249
12.2. Створення багатосторонньої системи в торгівлі – Генеральної угоди про тарифи і торгівлю – General Agreement on Trade and Tariff (GATT – ГАТТ)	250
12.3. Створення Світової організації торгівлі (СОТ).....	251
12.4. Основні положення угод СОТ та стислий їх зміст.....	253
12.4.1. Угода про технічні бар'єри в торгівлі (ТБТ)	253
12.4.2. Угода про застосування санітарних і фітосанітарних заходів (SPS)..	255
12.4.3. Угода про захисні заходи.....	257
12.4.4. Угода про сільське господарство.....	257
12.5. Членство України в СОТ	258
12.6. Переваги торгової системи СОТ	259
РОЗДІЛ 13. АДАПТАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА І НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ У СФЕРІ ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДО ВИМОГ СОТ І ЄС	261
13.1. Впровадження вимог СОТ у законодавстві України про стандартизацію, сертифікацію та акредитацію	261
13.2. Адаптація українського законодавства щодо системи технічного регулювання до європейських вимог	270
РОЗДІЛ 14. СТАНДАРТИЗАЦІЯ В ДЕЯКИХ КРАЇНАХ СВІТУ	279
14.1. Стандартизація в США	279
14.2. Стандартизація у Великій Британії	282
14.3. Стандартизація у Франції.....	285
14.4. Стандартизація в Німеччині.....	289
14.5. Стандартизація в Японії	292
14.6. Стандартизація в Російській Федерації.....	295
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	306
ДОДАТКИ	314

ПЕРЕЛІК ПРИЙНЯТИХ СКОРОЧЕНЬ

АІС МДР	- Інтегрована автоматизована інформаційна система МДР
ВООЗ	- Всесвітня організація охорони здоров'я
ВС	- Випереджаюча стандартизація
ГМО	- Генетично модифіковані організми
ГН	- Гігієнічні нормативи
ГОСТ	- Міждержавний стандарт
ГСТУ	- Галузевий стандарт України
ГФК	- Група з консультативними функціями в ТК стандартизації
ГФНД	- Головний фонд нормативних документів
ДК	- Державний класифікатор
ДСанПіН	- Державні санітарні правила і норми
ДСТУ	- Національний стандарт України
ДСТУ-ЗТ	- Технічний звіт
ДСТУ-Н	- Настанови, правила, норми
ДСТУ-Н ПМГ	- Національний нормативний документ, яким прийняті правила міждержавної стандартизації
ДСТУ-Н РМГ	- Національний НД, яким прийняті рекомендації міждержавної стандартизації
ДСТУ-П	- Пробний стандарт
ЕСПД	- Єдина система проектної документації
ЄДРПОУ	- Єдиний державний реєстр підприємств і організацій України
ЄЕК ООН	- Європейська Економічна Комісія ООН
ЄС	- Європейський Союз
ЄСКД	- Єдина система конструкторської документації
ЄСТД	- Єдина система технологічної документації
ЗВТ	- Засоби вимірювальної техніки
ЗУ	- Закон України
ІПС	- Інформаційний показник «Стандарти»
КМУ	- Кабінет Міністрів України
КНД	- Керівний НД зі стандартизації
КС	- Комплексна стандартизація
МБВ і СН	- Медико-біологічні вимоги та санітарні норми якості продовольчої сировини і харчових продуктів
МДР	- Міждержавна Рада стандартизації, метрології та сертифікації

МДР	- Максимально-допустимий рівень показників безпеки
МЕБ	- Міжнародне епізоотичне бюро
МОВМ	- Міжнародна організація мір і ваг
МПК	- Підкомітет міждержавного ТК стандартизації
МГС	- Межгосударственная стандартизация
МТК	- Міждержавний технічний комітет стандартизації
НААУ	- Національна агенція з акредитації України
НД	- Нормативний документ
НОС	- Національний орган стандартизації
НПА	- Нормативно-правовий акт
НС	- Національна система стандартизації
НТК	- Науково-технічна комісія в міждержавній стандартизації
НТК А	- НТК із акредитації
НТК Метр	- НТК із метрології
НТК Н	- НТК із нагляду та контролю
НТК ПС	- НТК із підтвердження відповідності
НТК ТР	- НТК із гармонізації технічних регламентів
НТКС	- НТК стандартизації
НТР	- Науково-технічна рада
ОСТ	- Галузевий стандарт колишнього СРСР
ПГ	- Проектна група в технічному комітеті стандартизації
ПЗ	- Пояснювальна записка
ПК	- Підкомітет технічного комітету стандартизації
ПКС	- Програма комплексної стандартизації
ПМГ	- Правила міждержавної стандартизації
РГ	- Робоча група в технічному комітеті стандартизації
РД	- Керівний документ
РЕВ	- Рада Економічної Взаємодопомоги
РМГ	- рекомендації міждержавної стандартизації
РСТ УССР	- Республіканський стандарт колишньої УРСР
РФ	- Російська Федерація
СанПіН	- Санітарні правила і норми
СГ	- Спеціальна група в технічному комітеті стандартизації
СРГ	- Спеціальна робоча група в технічному комітеті стандартизації
ССБП	- Системи стандартів безпеки праці
СЕГ	- Система електронного голосування

СНД	- Співдружність Незалежних Держав
СОТ	- Світова організація торгівлі
СОУ	- Стандарт організацій України
СРПП	- Система розроблення та постановки продукції на виробництво
СРСР	- Союз Радянських Соціалістичних Республік
СТ СЭВ	- Стандарт Ради Економічної Взаємодопомоги
СТП	- Стандарт підприємства
СТТУ(СТУ)	- Стандарти науково-технічних та інженерних товариств (спілок) України
ТБТ	- Угода СОТ про технічні бар'єри у торгівлі
ТЗ	- Технічне завдання
ТК	- Технічний комітет стандартизації
ТР	- Технічний регламент
ТУ У	- Технічні умови України
ДП«УкрНДНЦ»	- Державне підприємство «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості»
УкрСЕПРО	- Українська система сертифікації продукції
УРСР	- Українська Радянська Соціалістична Республіка
ЦОВВ	- Центральний орган виконавчої влади
AFNOR	- Французька асоціація зі стандартизації
APC	- Азійсько-Тихоокеанське співробітництво
ASTM	- Позначення стандартів Американського товариства з випробувань і матеріалів
BSI	- Британський інститут стандартів
CAC	- Комісія «Кодекс Аліментаріус»
CASCO	- Комітет ISO з оцінками відповідності
CEN	- Європейський комітет зі стандартизації
CENELEC	- Європейський комітет зі стандартизації в галузі електротехніки та електрики
СOPOLCO	- Комітет зі споживчої політики
DEVCO	- Комітет із надання допомоги країнам, що розвиваються
DIN	- Німецький інститут стандартизації
EASC	- Європейська Рада зі стандартизації, метрології та сертифікації СНД
EFTA	- Європейська асоціація вільної торгівлі
EQQ	- Європейська організація з контролю якості
EN	- Позначення європейського стандарту
ENV, prEN	- Попередній (тимчасовий) стандарт

ETSI	- Європейський інститут стандартизації в галузі електров'язку та телекомунікацій
GATS	- Генеральна угода з торгівлі послугами
GATT	- Генеральна угода про тарифи і торгівлю
HD	- Гармонізований документ
IAF	- Всесвітня асоціація органів із акредитації органів із оцінки відповідності
ICS	- Міжнародна класифікація стандартів
IDT	- Ідентичний стандарт
IEC	- Міжнародна електротехнічна комісія
IEEE Std	- Стандарт Американського інституту інженерів із електротехніки та електроніки
IFAN	- Міжнародна федерація користувачів стандартів
ILAC	- Міжнародна конференція з акредитації лабораторій
IPPC	- Міжнародна конвенція захисту рослин
ITA	- Галузеві технічні угоди в міжнародній стандартизації
ISO	- Міжнародна організація стандартизації
ISO/ IEC	- Позначення міжнародного стандарту ISO і IEC
ISONET	- Центр міжнародної інформаційної мережі
ITU	- Міжнародний союз електров'язку
JISC	- Японський комітет промислових стандартів
MLA	- Багатостороння угода ЕА про визнання результатів оцінювання відповідності
MOD	- Модифікований стандарт
NEQ	- Нееквівалентний стандарт
NIST	- Американський національний інститут стандартів і технологій
OIML	- Міжнародна організація законодавчої метрології
PAS	- Загальнодоступні технічні умови
PASC	- Конгрес стандартизації країн Тихоокеанського басейну
REMCO	- Комітет стандартних зразків
SI	- Міжнародна система одиниць
TR	- Технічний звіт
TRIPS	- Угода з питань інтелектуальної власності
TS	- Технічні специфікації
WSSN	- Всесвітня мережа служб стандартів

ВСТУП

Стандартизація є планомірною діяльністю держави, яка через стандарти встановлює і застосовує в народному господарстві норми, правила, вимоги, які спрямовано на прискорення технічного прогресу, підвищення продуктивності праці та поліпшення якості і безпечності продукції.

Науково-технічний прогрес розглядається як процес, що охоплює науку, техніку і виробництво, яка є у прямому зв'язку із стандартизацією.

Підвищення якості харчової та сільськогосподарської продукції на сучасному етапі є основною проблемою інтенсифікації виробництва. Стандартизація орієнтується, в першу чергу, на виявлення і впровадження сучасних досягнень науки, техніки та передового досвіду.

У стандартизації харчової і сільськогосподарської продукції, виробництва, технологічних процесів, сільськогосподарських машинах і обладнання є багато проблем і ця робота вкрай необхідна і перспективна. Стандартизація дає можливість впливати на всі основні фактори, які забезпечують якість продукції.

Для успішної роботи в цьому напрямі особлива увага приділяється підготовці кадрів, високої кваліфікації спеціалістів з якості, стандартизації, сертифікації та управління якістю, які б могли на високому професійному рівні використовувати методи стандартизації для поліпшення якості продукції та підвищення ефективності виробництва.

Вивчення матеріалу, викладеного в посібнику, сприятиме отриманню студентами правових, організаційних, методичних знань та практичних навичок із стандартизації, вміння розробити необхідні нормативні документи, самостійно ставити і вирішувати наукові та виробничі завдання щодо стандартизації харчової та сільськогосподарської продукції.

Матеріал, викладений у посібнику, допоможе студентам вивчити:

- вимоги основних чинних національних, міждержавних, міжнародних і регіональних документів зі стандартизації, щоб дотримуватись їх у своїй практичній діяльності;
- принципи стандартизації сільськогосподарської та харчової продукції, а також володіти методами стандартизації, які забезпечують виготовлення високоякісної продукції;
- вимоги основоположних стандартів національної стандартизації щодо розроблення, оформлення, узгодження, експертизи, затвердження, перегляду, внесення змін, скасування, реєстрації НД різних видів і категорій (ГОСТ, ДСТУ, СТУ, СОУ, ТУУ) і вміти розробляти такі документи;

- правила і порядок гармонізації стандартів на сільськогосподарську та харчову продукцію із стандартами ISO, EN, Директивами ЄС, стандартами Комісії Кодекс Аліментаріус і розробляти національні стандарти, гармонізовані із стандартами цих організацій;
- використовувати набуті знання для підвищення об'єктивності контролю показників якості та безпечності сировини і готової продукції та зменшення браку;
- застосовувати отримані знання для підвищення організаційно-технічного рівня виробництва з метою створення умов для випуску високоякісної, конкурентоспроможної продукції, яка матиме широкий ринок збуту.

Посібник буде корисним для викладачів і студентів вищих навчальних закладів, інститутів підвищення кваліфікації фахівців-стандартизаторів, технічних комітетів стандартизації, а також для фахівців науково-дослідних установ, сільськогосподарських та промислових підприємств, які займаються питаннями стандартизації.